

El sensellarisme s'agreuja amb la Covid-19. Mesures d'emergència i perspectives de futur

Albert Sales

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) (@albertsc79)

Paraules clau: sensellarisme, exclusió residencial, pobresa, habitatge, serveis socials

La crisi sanitària de la Covid-19 i les mesures de confinament aplicades per aturar el contagi de la malaltia han posat de manifest la gravetat de la crisi de sensellarisme que ha colpejat les ciutats europees i nord americanes durant la darrera dècada. La necessitat de proporcionar un refugi a qui no té una llar per confinar-se ha accelerat la creació d'equipaments per a l'allotjament temporal d'emergència de les persones que es trobaven al carrer i de les que han perdut l'habitatge o l'habitació rellogada on vivien. A través del cas de Barcelona, l'article planteja les adaptacions immediates a què han de fer front els serveis socials per conviure amb la pandèmia fins que hi hagi tractaments efectius i una vacuna, les limitacions de l'atenció social per aconseguir una reducció del nombre de persones sense llar i la necessitat de polítiques preventives, coordinació entre administracions i canvis estructurals per evitar que cada cop més gent caigui en situacions d'exclusió residencial.

Quan els carrers s'han anat quedant buits pel confinament, ha augmentat la visibilitat de les persones que no poden quedar-se a casa. El missatge repetit arreu del món que quedar-se a casa és la millor protecció individual i col·lectiva davant de la Covid-19 ha evidenciat el desemparament de les persones sense llar. Venim d'una dècada desastrosa en relació amb l'increment del sensellarisme a les ciutats occidentals. Els informes de la Federació Europea d'Entitats que Atenen a les Persones Sense Llar (FEANTSA, en les seves sigles en francès) recullen aquest augment que, tot i la diversitat de metodologies de recerca i de comptabilització, és molt evident.

2 | Barcelona Societat - Opinió i anàlisi

La recuperació dels indicadors macroeconòmics a la Unió Europea ha coincidit amb un increment sense precedents del nombre de persones sense llar. Entre el 2014 i el 2017, Alemanya va registrar un increment del 150% en el nombre de persones sense llar i del 33% en el nombre de persones dormint als carrers. En el mateix període, les persones ateses en centres residencials i d'acollida a Irlanda va créixer un 145%. Entre el 2010 i el 2017, al Regne Unit l'augment del sensellarisme de carrer ha estat del 170%¹. Espanya no disposa de dades sobre l'evolució del nombre de persones que dormen al ras però, segons l'Instituto Nacional de Estadística (INE), la gent atesa en centres residencials i albergs va créixer un 28% entre el 2013 i el 2018².

És a les grans ciutats on s'ha concentrat el creixement més elevat. A Brussel·les, en només dos anys (del 2014 al 2016), es van duplicar les persones sense sostre. A l'únic recompte que s'ha efectuat a París, el del febrer del 2018, s'hi van registrar al voltant de 3.000 persones dormint al ras. L'any 2017 es van comptabilitzar fins a 30.000 persones dormint en allotjaments temporals a Berlín, 10.000 més que l'any anterior³. A Madrid, en només dos anys (entre el 2017 i el 2019), s'ha passat de 2.059 a 2.772 persones sense llar comptabilitzades en una nit dormint al carrer o en equipaments d'entitats i serveis socials municipals⁴.

A Barcelona, de les 658 persones que dormien al carrer el 2008 s'ha passat a les 1.100 detectades pels equips de

carrer dels serveis socials just abans de l'inici de la crisi sanitària de la Covid-19. En paral·lel, el nombre de persones allotjades en recursos residencials, públics o privats, ha passat de 1.190 el 2008 a 2.171 l'any 2019⁵. Així doncs, l'increment de les places en allotjaments especialitzats mostra un augment preocupant de la demanda de suport davant l'avanç de l'exclusió residencial severa. Una demanda que sempre se situa per davant del creixement dels serveis. Gairebé totes les ciutats europees i nord-americanes disposen de més centres residencials, més programes d'allotjament i inverteixen més diners en l'atenció a persones sense llar que mai, però l'evidència empírica demostra que atendre més i millor des dels serveis socials no redueix el flux de persones que perden l'habitatge ni atura la precarietat laboral.

Refugi davant la crisi sanitària

En l'ampliació de places d'allotjament i els recursos residencials adreçats a les persones sense llar a la ciutat de Barcelona dels darrers anys, tant l'Ajuntament com les entitats socials han prioritzat la creació d'espais on sigui possible el respecte a l'autonomia i la intimitat. Però davant la crisi sanitària de la Covid-19, ha calgut oferir refugi en condicions que difícilment haurien estat acceptables abans del març del 2020. En una ciutat buida pel confinament massiu dels seus habitants, un lloc per passar el dia i la nit, i en el qual es puguin cobrir necessitats fonamentals, s'ha convertit en més necessari que mai. Sense bars ni restaurants, sense gent als carrers, amb entitats socials que han hagut d'abaixar el ritme per l'impacte del virus entre el

---

1. FEANTSA (2018), *Third Overview of Housing Exclusion in Europe 2018*, Brussel·les, FEANTSA.

2. [Encuesta sobre centros y servicios de atención a personas sin hogar, Instituto Nacional de Estadística.](#)

3. FEANTSA (2018), *Third Overview of Housing Exclusion in Europe 2018*, Brussel·les, FEANTSA.

4. [IX Recuento nocturno de personas sin hogar de Madrid.](#)

---

5. A. De Inés, G. Guzman, M. Verdaguer i M. F. Contreras (2019), *El sensellarisme a Barcelona. Evolució i joves en situació de sensellarisme*, Barcelona, Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar, Ajuntament de Barcelona.

3 | Barcelona Societat - Opinió i anàlisi

seu personal i el seu voluntariat, sense biblioteques o centres socials on carregar el mòbil o assegurar una estona a cobert, la vida al carrer és encara més crua que habitualment.

Però l'objectiu de la ràpida obertura d'allotjaments temporals no és només proporcionar un sostre i tres àpats diaris durant el període de confinament. També ha calgut mobilitzar els recursos disponibles per preveure possibles contingències en els centres de primera acollida i els centres residencials existents. Tot i l'increment de places en centres amb habitacions individuals i en habitatges, hi ha diversos equipaments amb habitacions col·lectives on l'adopció de mesures preventives contra el contagi pot requerir una reducció del nombre de residents, l'aïllament total o parcial d'una part de les persones ateses o la reorganització dels espais. Fer els serveis adreçats a les persones sense llar més segurs des del punt de vista sanitari i obrir la possibilitat a fer que les persones que dormien al carrer tinguessin un espai de confinament també segur, requeria disposar de moltes places addicionals en molt poc temps.

En les primeres tres setmanes des que es va decretar l'estat d'alarma, l'Ajuntament de Barcelona va elaborar el pla de contingència per garantir el funcionament dels equipaments residencials i d'allotjament per a persones sense llar. En paral·lel, i en col·laboració amb entitats socials de la ciutat, es van posar en marxa un centre de 58 places per donar resposta a emergències meteorològiques, un espai d'allotjament d'emergència de 59 places per a dones, un espai de 30 places en habitacions individuals per a persones sense llar amb símptomes de Covid-19 lleus i dos espais amb una capacitat màxima de 225 places en pavellons de la Fira de Barcelona. A partir de la quarta setmana, estaven també

en funcionament un centre de 75 places per al confinament de persones sense llar amb addiccions a drogues o alcohol, i un centre d'acollida per a 42 joves sense llar.

Des de l'inici del desplegament d'emergència d'aquests dispositius, s'ha considerat que una part de la població que dormia al carrer no entraria en aquests allotjaments o que en sortiria abans de l'acabament del període de confinament. El pla de contingència també preveia els mecanismes per garantir que el funcionament dels equips d'intervenció social a l'espai públic seguissin atenent les persones que dormen al carrer, fent de vincle amb els equipaments i amb els dispositius extraordinaris de dutxa, rober i repartiment d'àpats habilitats per l'Ajuntament.

Refugi no és habitatge

El darrer informe anual de FEANTSA⁶ posava en qüestió l'allotjament temporal com a resposta i alertava sobre el risc d'albergització de l'última xarxa de protecció. Ja abans de la crisi de la Covid-19, les principals veus expertes advertien a les administracions públiques europees, i sobretot als estats, que si no s'articulaven opcions per accedir a l'habitatge o a solucions habitacionals estables, les persones ateses pels serveis socials quedarien condemnades a viure en centres residencials o a malviure en habitacions de lloguer fins a recaure en el sensellarisme. Oferir un refugi o un sostre no és reduir el sensellarisme.

Enmig de l'emergència sanitària s'han habilitat espais d'allotjament temporal, la qual cosa ha reduït el nombre

---

6. FEANTSA (2019), *Fourth Overview of Housing Exclusion in Europe 2019*, Brussel·les: FEANTSA.

4 | Barcelona Societat - Opinió i anàlisi

de persones que dormen al ras, però els problemes estructurals que provoquen el creixement del nombre de persones que es queden sense llar i que busquen mitjans per sobreviure a les grans ciutats no només no desapareixeran, sinó que des de l'inici del confinament s'estan multiplicant. Els allotjaments d'emergència no només acullen persones que dormen al carrer, també ofereixen sostre a qui en poques setmanes ha perdut l'habitació de lloguer on vivia. Algunes d'aquestes persones havien passat per centres residencials i n'havien sortit en trobar una feina precària de la qual han estat acomiadades. També s'han hagut de buscar alternatives per a persones que subsistien gràcies a ocupacions laborals irregulars i inestables però que mai no havien necessitat suport d'entitats ni de serveis socials per mantenir una habitació o per compartir pis.

Quan la crisi sanitària acabi o se suavitzi, la precarietat laboral s'haurà disparat i l'accés a l'habitatge continuarà sent impossible per a les persones sense llar. Les dificultats per fer front al pagament de l'habitatge s'hauran estès a sectors cada cop més amplis de la població, amb la consegüent proliferació de les situacions d'infrahabitatge, inseguretat i exclusió residencial. La temptació per construir respostes assistencialistes prendrà més força que mai i, probablement, siguin necessàries reaccions immediates en forma d'allotjament temporal. Però algú que s'està en un centre residencial o en un alberg no deixa de ser una persona sense llar. Sense un gir radical en les polítiques d'habitatge i de garantia de rendes que freni la caiguda en la pobresa a la qual s'enfrontaran cada vegada més persones i famílies en els propers mesos, els serveis socials i les entitats només podran desplaçar gent del carrer cap a pensions, habitacions rellogades, albergs i centres residencials de manera temporal.

L'atenció a les persones sense llar en els propers mesos de convivència amb la Covid-19

Un suport i un acompanyament social professionalitzat i allotjaments on es respectin les condicions d'autonomia i privacitat necessàries per recuperar-se del carrer seran ara més necessaris que mai. Al davant es presenten molts mesos de convivència amb riscos sanitaris derivats de la Covid-19 que dificulten la gestió dels equipaments amb habitacions col·lectives. Fins que no hi hagi una vacuna que es distribueixi massivament, o tractaments efectius que ens permetin respostes diferents del confinament preventiu i de l'aïllament de les persones que emmalalteixen, la capacitat dels equipaments amb habitacions col·lectives es reduirà sensiblement i, en moments puntuals, poden ser necessaris trasllats de persones residents per prendre mesures en cas de contagi.

Les respostes basades en allotjament de qualitat i accés a l'habitatge toparan amb un important creixement del sensellarisme. En unes setmanes, a les persones allotjades en recursos per a persones sense llar a la ciutat (unes 2.200) i les que dormien al carrer (unes 1.100), s'hi haurà afegit una xifra difícil de determinar que quedarà sense llar a causa de la crisi econòmica i social de la Covid-19. En les més de 700 places que s'han obert a la ciutat s'ha ofert allotjament a persones sense sostre que es trobaven en situació de carrer, però també en altres realitats: persones que vivien en habitacions de relloguer a les quals han fet fora per no poder pagar, o a causa de les mateixes condicions de confinament; a persones sense sostre provinents d'altres municipis que s'han desplaçat a Barcelona davant la inexistència de recursos a la seva ciutat; o a persones que es dedicaven a activitats econòmiques irregulars i que mai no havien tingut

5 | Barcelona Societat - Opinió i anàlisi

contacte amb els serveis socials, entre moltes altres casuístiques.

Calen, doncs, més places d'allotjament i cal que es posin en marxa ràpid, però la situació no permet plantejaments emergencialistes més enllà de la primera reacció a la crisi sanitària. Espais íntims i individualitzats ja no són només necessaris per a la recuperació de la persona que ha passat pel carrer, també són imprescindibles per fer front a les necessitats derivades de la convivència amb la pandèmia.

Reduir el sensellarisme requereix prevenció

Aquest increment de la demanda, la visibilitat que els carrers buits ha donat a les persones sense sostre i el fet que no es produeixin desnonaments hipotecaris ni llançaments per impagament de lloguer, ha posat el focus mediàtic i polític en les expressions de carrer del sensellarisme. Correm el risc d'oblidar de nou el sensellarisme ocult que sovint afecta grups de població invisibilitzats per altres dinàmiques socials. L'exemple paradigmàtic és el de les dones sense llar, que constitueixen només entre un 13 i un 15% de les persones en situació de carrer⁷ però viuen en moltes d'aquestes situacions de sensellarisme invisible⁸. Bona part de les persones que viuen formes d'exclusió residencial queden ocultes portes endins dels immobles en infrahabitatges, en habitacions rellogades, vivint en cases de familiars,

---

7. Albert Sales (2019), *Qui dorm al carrer a Barcelona? Característiques de la població sense sostre de la ciutat segons les dades dels equips municipals d'intervenció social a l'espai públic*, Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona i Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

8. Albert Sales Campos i Laura Guijarro Edo (2017), "Dones sense llar: la invisibilització de l'exclusió residencial femenina", *Barcelona Societat*, núm. 21, p. 81-89.

amics i coneguts fins a trencar els vincles socials, i en infinitat de situacions que requereixen respostes en forma de mecanismes de garantia d'ingressos i de polítiques d'habitatge d'àmbit estatal.

En els propers mesos caldrà incrementar els recursos per atendre més persones, però també fer-ho atenent necessitats molt diverses i sabent que si les persones no estableixen la seva situació econòmica i tenen accés a un habitatge o a una solució residencial estable seguiran patint el sensellarisme.

Per aturar el flux de persones que es queden sense llar, fan falta polítiques coordinades de prevenció i de lluita contra la pobresa. La crisi sanitària ha accentuat la concentració de l'activitat assistencial en les grans ciutats: centres d'acollida, repartiments d'àpats cuinats, serveis d'higiene i de rober. Tots aquests serveis s'han posat en marxa on hi ha més població en situació de pobresa, però també han impulsat més mobilitat forçada de gent que en municipis més petits no troba recursos per subsistir. Es fa més necessari que mai disposar d'espais de coordinació entre administracions i que iniciatives com l'Estratègia integral per a l'abordatge del sensellarisme a Catalunya (anunciada ja fa tres anys) o l'*Estratègia nacional integral para personas sin hogar 2015-2020* (que mai no ha tingut dotació pressupostària) es concretin en mesures reals.

També és imprescindible trencar amb un marc de comprensió que ens porta a pensar que per reduir el sensellarisme cal "atendre les persones sense llar". Sens dubte, atendre és imprescindible, però no es pot posar fi al sensellarisme sense prevenció i sense mesures per protegir els drets laborals, polítiques de garantia de rendes i polítiques d'habitatge contundents.